

Jovana Bazić*
Univerzitet u Kragujevcu
Filološko-umetnički fakultet

УДК: 811.131.1'373.422:811.163.41'373.422
DOI: 10.19090/gff.v49i3.2467
Originalni naučni rad

SEMANTIČKO-PRAGMATIČKA ANALIZA KONDICIONALNA U ITALIJANSKOM I POTENCIJALA U SRPSKOM JEZIKU**

U radu se kontrastivnim pristupom kroz prizmu semantike i pragmatike analizira upotreba kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku u okviru novinskog diskursa. Prvi cilj istraživanja predstavlja ispitivanje potencijalnih funkcija prema predloženoj klasifikaciji. Drugi cilj usmeren je ka rasvetljavanju mogućih sličnosti ili razlika u upotrebi ova dva načina. Korpus podvrgnut datoj analizi obuhvata pisani jezik, a sačinjen je od raznovrsnih tipova novinskih članaka, izveštavanja, vesti, intervjua i sl. Rezultati dobijeni analizom primera iz korpusa ukazuju na postojanje raznoobraznih funkcija kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku, kao i na određene semantičko-pragmatičke sličnosti i razlike u upotrebi. Takođe, primetna je i značajna razlika u učestalosti javljanja određenih funkcija u odabranom korpusu.

Ključne reči: kondicional, potencijal, italijanski jezik, srpski jezik, kontrastivna analiza

1. UVOD

Ovo istraživanje organizovano je u poglavljima koji predstavljaju dva veća odeljka. Prvi deo rada oslikće teorijski okvir istraživanja i ukazaće na dosadašnje studije iz ove oblasti, dok će drugi predstavljati analizu odabranog korpusa, kao i diskusiju o dobijenim rezultatima. Literatura koja se bavi osobenostima i različitim funkcijama kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku omogućiće nam detaljniju analizu prikupljenih podataka. Pored tumačenja opštih karakteristika, nastojaćemo da rasvetlimo i pojedinačne semantičko-pragmatičke funkcije koje su do sada zabeležene u relevantnoj literaturi. Pre svega, treba istaći da polazište u ispitivanju pomenutih funkcija predstavljaju studije iz morfologije ili sintakse, te da se tek razvojem semantike i pragmatike nazire određena literatura koja sagledava ove načine u italijanskom ili srpskom jeziku. Ideja da se ispitaju moguće sličnosti ili razlike u njihovoj upotrebi proistekla je iz činjenice

---

* jovanabazic.ital@gmail.com

** Istraživanje sprovedeno u radu finansiralo je Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije (Ugovor o realizaciji i finansiranju naučnoistraživačkog rada NIO u 2023. godini broj 451-03-47/2023-01/200198).

da, prema našim saznanjima, ne postoji članak ili monografija koja je kontrastivnim pristupom analizirala dati problem iz ugla semantike ili pragmatike u srpskom i italijanskom jeziku. Istraživanja kontrastivnog tipa u većini slučajeva ostaju na tvrdnjama gramatičara i sintaksičara koji ukazuju na primere njihove upotrebe, ali se ne bave detaljnijom analizom semantičko-pragmatičkih karakteristika.

Ipak, nastojanje da se popišu određene funkcije kondicionala u italijanskom i uporede sa potencijalom u srpskom jeziku, nije jednostavan zadatak, budući da se funkcije pored činjenice da su brojne, često i preklapaju. U završnom delu rada sledi diskusija i zaključak o dobijenim podacima. Pored toga, ukratko ćemo ukazati i na moguća ograničenja rada, kao i na perspektive za buduća istraživanja. Osim primena u učenju italijanskog kao L2 ili nastavi prevođenja, rad može postati uporište za dalja kontrastivna analiziranja ova dva načina iz ugla sintakse, semantike ili pragmatike.

2. TEORIJSKI OSVRT

Kondicional se u italijanskom jeziku koristi u hipotetičkim rečenicama, za ublažavanje zahteva ili tvrdnji, za izražavanje tvrdnji koje se ne mogu proveriti ili za iskazivanje budućnosti u prošlosti. Kondicional ima dva vremena (ital. *presente condizionale*) prosto, sadašnje i (ital. *passato condizionale*) složeno, prošlo vreme (Moderc, 2023: 377). Naredni primeri predstavljaju upotrebu kondicionala u pogodbenim rečenicama u italijanskom jeziku:

1. *Saremmo* molto contenti se Enrico venisse per Pasqua. (Bili bismo veoma srećni, kada bi Enrico došao za Uskrs)¹
2. Se non aveste tardato, *non avreste perso* il treno. (Da niste zakasnilo, ne biste propustili voz) (Mazzoleni 1990: 123–124).

Serijani je primetio da se upotreba kondicionala frekventnije očituje u novinskim izveštavanjima i izdvojio tzv. *kondicional ublažavanja* (ital. *condizionale di modestia*) i *kondicional ograđivanja* (ital. *condizionale di dissociazione*). Prvi se upotrebljava u reklamama ili oglasima, dok se drugi tiče onih vesti koje nisu potvrđene (Serianni, 2000, IX: 359).

Macoleni navodi nekoliko tipova kondicionala u pogodbenim rečenicama: *pseudo-imperative conditional* (srp. *pseudoimperativni kondicional*), *thematic conditional* (srp. *tematski kondicional*), *dutchman sentence* (srp. *kondicional ironije*), *indicative vs. subjunctive conditional* (srp. *pogodbene rečenice u*

---

¹ Svi prevodi u radu su naši, sem ako drugačije nije napomenuto.

indikativu ili konjunktivu). Upotrebom kondicionala u prvoj grupi govornik iskazuje podstrek ili odvrtaćanje, s tim da istovremeno pokušava da umanjí negativni perlokucijski efekat koji može uticati na sagovornika, kao u primeru:

3. Se mi lavi la macchina, ti do cinque dollari. (Ako mi opereš auto, daću ti 5 dolara)

Dakle, kako bi se izbegao nepoželjni perlokucijski efekat na sagovornika, govornik umesto da eksplicitno iznese svoj zahtev: *Lavami la macchina e ti do cinque dollari!* (Operi mi auto i daću ti 5 dolara!) izbegava rizik koji može da nastane i implicitno prikriva krajnji cilj svog iskaza (Mazzoleni, 1994: 129).

Mičenkovski izdvaja *condizionale attenuativo* koji se odnosi na ublažavanje ilokucione snage govornog čina.

4. *Dovrei* riposarmi. (*Morao bih* da se odmorim)
5. Scusa, *dovrei* riposarmi un attimo. (Izvini, *morao bih* da se odmorim malo) (Miecznikowski, 2006: 358).

Greko definiše dva tipa kondicionala: *condizionale riportivo* (srp. *kondicional izveštavanja*) ili *condizionale citativo* (srp. *kondicional citiranja*). Upotrebljavaju se onda kada govornik nije siguran u sadržaj informacije ili je ona još uvek neproverena (Greco, 2020: 105).

6. Secondo alcune testimonianze, il giovane *avrebbe rotto* il finestrino di un'auto parcheggiata. (Prema nekim svedočenjima, mladić je navodno² polomio prozor na parkiranom autu) (Greco, 2020: 105–106).

Najsistematičniji prikaz karakteristika kondicionala u italijanskom jeziku pronalazimo u Terić (2009: 83–87), gde je ponuđena sledeća taksonomija: kondicional ublaženog zahteva (ital. *condizionale di cortesia*), kondicional ublaženog odbijanja (ital. *un rifiuto garbato*), kondicional ublažene tvrdnje ili ličnog mišljenja (ital. *condizionale di modestia*), kondicional koji se tiče prekora ili upozorenja (ital. *condizionale esprime rimprovero/monito*), kondicional sumnje ili nesigurnosti (ital. *condizionale esprime dubbio o incertezza*).

7. *Direi che* la proposta è interessante. (*Rekao bih* da je predlog zanimljiv) (Terić, 2009: 83–87).

---

² U prevodu ove rečenice nailazimo na srpski prilog *navodno* koji pokriva značenje italijanskog kondicionala. Ovaj prilog nema svoj leksički ekvivalent u italijanskom jeziku, te se njegovo značenje uglavnom manifestuje kroz upotrebu kondicionala. Za razliku od priloga, pridev *navodni* ima svoj ekvivalentni par u italijanskom jeziku *presunto* (Moderc, 2023: 382).

Upotreba kondicionala u italijanskom, ali i potencijala u srpskom jeziku, može istovremeno predstavljati govornikovo nastojanje da ublaži propoziciju koju iznosi, umanja stepen relevantnosti nekog njenog dela ili se distancira od iznošenja konačnih i nepotvrđenih informacija.

1.1. Potencijal

Potencijal, odnosno *kondicional* ili *mogući način* (Stanojčić i Popović, 1992: 387) u srpskom jeziku, najčešće je opisivan u okviru morfoloških i sintaksičkih istraživanja. Potencijal ima dva vremena sadašnje i prošlo, s tim da je prošlo vreme gotovo zamenjeno potencijalom sadašnjim³. Tako primer (8) uglavnom biva zamenjen primerom (9):

8. *Bio bih došao* da ste me zvali.

9. *Došao bih* da ste me zvali. (Piper i Klajn, 2013: 183).

Potencijal II ima modalno značenje jer se koristi da iskaže irealni prošli uslov, a time se njegova upotreba ne može definisati kao vremenska, već isključivo modalna (Kovačević, 2020: 22). Različita modalna značenja potencijala u srpskom jeziku okarakterisana su kao visokofrekventna u svakodnevnoj upotrebi jezika (Tanasić, 2005: IV 457). Potencijal u srpskom jeziku označava mogućnost, želju ili spremnost za vršenje neke radnje:

10. *Radije bih spavao* na običnoj postelji.

Potencijalom se može predstaviti i namera za izvršenjem neke radnje:

11. Ja sam vas jutros slagao da *bih dobio* malo vremena.

Osim modalnog značenja uverenosti, Tanasić izdvaja i modalno značenje pretpostavke:

12. Po velikoj upornosti, po smiješku...*rekao bih* da ni Hasan nije nezadovoljan. (Tanasić, 2005: 459).

Mrazović i Vukadinović navode nekoliko funkcije potencijala u srpskom jeziku koje se preklapaju sa gorenavedenim, premda izdvajaju i primer kondicionala ublažavanja celog govornog čina:

13. *Ne bismo smeli* da uznemiravamo bolesnika. (Mrazović i Vukadinović, 2009: 159).

---

³ O statusu potencijala II u srpskom jeziku detaljnije v. u M. Kovačević, 2020: 20–21.

Opisivanje i klasifikacija funkcija potencijala u dosadašnjoj literaturi uglavnom se svodi na tvrdnje da se njime iskazuje mogućnost, namera, želja ili ublažavanje govornog čina. Razvojem semantike i pragmatike došlo se do raznih zaključaka o funkcijama ovog načina. Recentnije studije o modalnosti u mnogobrojna sredstva kojima se iskaz može modifikovati ubrajaju i potencijal. Opštepoznata činjenica je da semantičari niži ili viši stepen opredeljenja govornika ili pisca prema iskazu svrstavaju u okvir slabe ili jake epistemičke modalnosti. Međutim, ovaj način nije nosilac isključivo semantičkih kategorija, kakva je modalnost, već se taj spektar funkcija širi i na prizmu pragmatike. Pored problema nepostojanja studija kontrastivnog tipa koje bi uporedile karakteristike ova dva načina u jezicima, nailazimo i na problem definicija u srpskom jeziku koje ne daju detaljniji popis mogućih funkcija iz ugla semantike i pragmatike, već su limitirane na tri ili četiri glavne morfosintaksičke i stilističke karakteristike. Naše istraživanje bazirano je na pomenutim tumačenjima opštih karakteristika kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku sa semantičko-pragmatičke osnove sa ciljem da se razvrstaju i druge funkcije. Kondicional i potencijal u našem korpusu biće klasifikovani prema sledećim funkcijama: pretpostavke, mogućnosti, ograđivanja, sumnje, restrikcije, prekora, upozorenja, intenzifikacije, optativnosti, učtivosti i namere. Naredni odeljak predstavljaće metodologiju rada u kojoj ćemo se detaljnije osvrnuti na pitanje odabira korpusa, kao i na početne hipoteze i ciljeve rada.

3. METODOLOGIJA

Korpus odabran za ovo istraživanje predstavlja pisani novinski diskurs u oba jezika. Uzeta su u obzir novinska izveštavanja, članci, vesti, intervjui i slično. Materijal pripada različitim novinama i portalima, poput: *Corriere della Sera*, *La Repubblica*, *SkyTg24*, *Il Sole24Ore*, *Rai News*; *Politika*, *Danas*, *Nova.rs*, *Blic*⁴. Pomenute novine i portali analizirane su isključivo zbog aktuelnosti tema i ažuriranosti u prenošenju najnovijih informacija. Prikupljeni korpus u periodu od maja do novembra 2023. godine broji oko 50. 000 reči (oko 25. 000 na italijanskom i 25. 000 na srpskom jeziku). Ciljevi koje smo predstavili u početnom delu rada odražavaju pre svega nastojanje da se kontrastiraju njihove karakteristike u jezicima i uoče potencijalne sličnosti ili razlike u upotrebi. Hipoteze se u ovom radu mogu definisati na sledeći način: *Hipoteza I* ogleda se u pretpostavci da se u

---

⁴ <https://www.ilsole24ore.com/>, <https://tg24.sky.it/>, <https://www.corriere.it/>, <https://www.repubblica.it/>, <https://www.rainews.it/>, <https://www.ilmattino.it/>, <https://www.politika.rs/>, <https://www.danas.rs/>, <https://nova.rs/>, <https://www.blic.rs/>.

odabranom korpusu beleže predložene semantičko-pragmatičke funkcije kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku. *Hipoteza II* zasniva se na pretpostavci da je u okviru izdvojenih primera moguće izdvojiti primere sličnih funkcija kondicionala i potencijala na semantičko-pragmatičkoj osnovi, kao i da je moguće razlučiti određene razlike. *Hipoteza III* polazi od pretpostavke da postoje određene razlike u frekventnosti upotrebe kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku. Ove hipoteze biće početna tačka u analiziranju ekstrahovanih primera⁵.

4. ANALIZA KORPUSA

4.2. Analiza primera u italijanskom jeziku i srpskom jeziku

Brojne funkcije karakteristične za kondicional u italijanskom jeziku pokazatelj su visokofrekventne upotrebe ovog načina u našem korpusu. Učestalost javljanja u korpusu ilustrovaćemo u *Tabeli 1*. Primeri kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku u ispitanim tekstovima kategorizovali smo prema semantičko-pragmatičkim funkcijama. Stoga, izdvajamo:

▪ **Kondicional pretpostavke**

Kondicional u funkciji pretpostavke je najfrekventniji, zauzima čak 27% (v. *Tabela 1*). Primeri kondicionala su u sadašnjem i prošlom vremenu. Ukazuju na nepotvrđene ili neproverene informacije, kao i na nesigurnosti u vezi sa događajima o kojima se govori/piše. Karakteristična za ovaj tip kondicionala je slaba epistemička modalnost, naročito u onim iskazima u kojima modalni glagoli dodatno oslabljuju stepen opredeljenosti prema propoziciji (detaljnije v. Pietrandrea, 2005: 90).

14. La metà dei casi, circa 200 mila, *riguarderebbe* minori. (*SkyTg24*, 27. oktobar 2023)

15. Ieri sera il 55enne *sarebbe andato* al pronto soccorso per un malore. (*SkyTg24*, 14. oktobar 2023)

▪ **Potencijal pretpostavke**

Upotrebom potencijala pretpostavke (5%) govornik/pisac prenosi određene pretpostavke naučnika koje još uvek nisu potvrđene. Važno je istaći da se u

---

⁵ Zbog dužine rada nismo naveli sve primere. Primeri iz korpusa mogu se dobiti upitom na naznačenu imejl adresu.

srpskom jeziku u ovom tipu potencijala uglavnom upotrebljavaju modalni glagoli *moći* i *trebati* koji signaliziraju pretpostavku, nesigurnost ili mogućnost⁶.

16. Naučnici veruju da *bi to mogli* da budu razoreni ostaci jezgra neke davnašnje planete a njihovo proučavanje *moglo bi* da rasvetli kako izgleda ljudima nepristupačno središte Zemlje (...). (*Danas*, 14. oktobar 2023)
17. Psiha *bi trebalo* da stigne do ogromnog asteroida u obliku krompira 2029. godine. (*Danas*, 14. oktobar 2023)

▪ **Kondicional mogućnosti**

Ovaj tip kondicionala (13%) tiče se iskaza u kojima govornik ukazuje na postojanje mogućnosti za izvršenje neke radnje. Najveći broj primera ove grupe sadrži modalni glagol *potere* kojim se ukazuje na postojanje mogućnosti u govornikovom epistemičkom domenu (Pietrandrea, 2005: 80). U primeru (18) govornik nastoji da ukaže na mogućnost da se protest proširi, čime se istovremeno realizuje i nota upozorenja. Dalje, u primeru (19) upotrebom modalnog glagola *potere* govornik iskazuje mogućnost, ali i pretpostavku da bi se neka radnja mogla desiti, u ovom slučaju „da bi posledice mogli pretrpeti muškarci, žene i deca“:

18. La protesta è il frutto di un percorso politico a cui hanno preso parte più di 30 organizzazioni e che *potrebbe portare* al più grosso sciopero femminile nella storia del Paese. (*SkyTg24*, 24. oktobar 2023)
19. A rimetterci *potrebbero essere* le decine di uomini, donne e bambini (...). (*SkyTg24*, 10. oktobar 2023)

▪ **Potencijal mogućnosti**

Upotreba modalnog glagola *moći* karakteristična je za funkciju mogućnosti potencijala u srpskom jeziku. Potencijal mogućnosti pokriva 15% ukupnog broja primera. Brojna preklapanja sa drugim semantičko-pragmatičkim funkcijama etablirana su i u okviru ovog tipa. Naime, u primeru (20) novinar prenosi stav sagovornika koji ukazuje na potencijalne mogućnosti u eskalaciji predmetnog sukoba, a приметna je i poruka upozorenja.

20. Upitan o posledicama sukoba na Bliskom istoku, on je odgovorio da *bi* taj sukob *mogao* da se proširi i na druge države tog regiona, što *bi izazvalo* novi talas miliona izbeglica (...). (*Danas*, 24. oktobar 2023)

---

⁶ Detaljnije o modalnim značenjima navedenih glagola v. Trbojević Milošević 2004.

21. Ovo su stvari koje *bi mogle* biti faktor crveno-belih u derbiju. (*Blic*, 30. oktobar 2023)

▪ **Kondicional ograđivanja**

Što se tiče kondicionala ograđivanja koristi se najčešće u prenošenju tuđih reči, odnosno nepotvrđenih informacija, kao i onda kada govornik nije u potpunosti siguran da je iskaz tačan. Primetno je da se ova funkcija preklapa sa funkcijom učtivosti (22). Frekventnost kondicionala ograđivanja u našem korpusu je visoka, čak 13%. Neki od izdvojenih primera su:

22. *Direi una bugia se dicessi che nessuno ha collaborato con noi (...).* (*La Repubblica*, 6. novembar 2023)
23. *Le vittime, secondo quanto riportato dal Ministero dell'Interno, sarebbero nove: otto allievi e un guardiano dell'istituto.* (*SkyTg24*, 3. maj 2023)
24. *Dal punto di vista dogmatico non ci sarebbero problemi.* (*La Repubblica*, 25. oktobar 2023)

▪ **Potencijal ograđivanja**

Funkcija ograđivanja je visokofrekventna u korpusu na srpskom jeziku i iznosi 15%. Funkcija se kao u italijanskom odnosi na distanciranje govornika od izrečene propozicije. Najčešće upotrebljen je modalni glagol *trebati*. U nastojanju da iskaže svoj stav ili da ukaže na suštinu propozicije, govornik se upotrebom potencijala distancira od iskaza. Time se, semantički gledano, postiže efekat slabe epistemičke modalnosti, dok se iz pragmatičkog ugla uočava preklapanje sa funkcijom učtivosti:

25. *Zato bi našim evropskim partnerima trebalo da ponudimo da Srbija formalno teži članstvu.* (*Danas*, 24. oktobar 2023)
26. *Po trenutnom planu, na testu bi postojala i pitanja otvorenog (esejska pitanja) i zatvorenog karaktera (zaokruživanje).* (*Danas*, 2. maj 2023)

▪ **Kondicional sumnje**

Funkcija sumnje (8%) se uglavnom javlja u izveštavanjima o događajima koji prouzrokuju negativan efekat, a za koje, do trenutka izveštavanja, ne postoje zvanične potvrde o tačnim uzrocima ili načinu na koji se neka radnja odvila, kao u narednim primerima:

27. La padrona dell'animale, che *non avrebbe sentito* nulla e *si sarebbe accorta* dell'accaduto solo dalle urla del compagno della 28enne, ora rischia un'accusa di lesioni. (*SkyTg24*, 27. oktobar 2023)
28. *Sembrerebbe* poi che il padre fosse solito portare il figlio al poligono di tiro. (*SkyTg24*, 4. maj 2023)
29. Matthew Perry è stato trovato morto nella sua vasca da bagno: a causare l'annegamento *sarebbe stato* un malore. (*Corriere della Sera*, 30. oktobar 2023)

▪ **Potencijal sumnje**

U korpusu na srpskom jeziku potencijal sumnje beleži najmanju frekventnost, svega 2%. Naredni i jedini primer u odabranom korpusu ilustruje govornikovu sumnju o sadržaju propozicije koju iznosi, što je dodatno potkrepljeno glagolom *sumnjati* koji prethodi potencijalu modalnog glagola *moći*.

30. Čekam da se pojavi jak posrednik poput jednog Mandele kako bi izazvao varnice, ali sumnjam da *bi to mogao* da bude Emanuel Makron. (*Politika*, 11. avgust 2023)

▪ **Kondicional restrikcije**

Funkcija restrikcije izdvojene u analizi korpusa odnosi se na one primere upotrebe kondicionala koji ograničavaju načine ili mogućnosti izvršenja određene radnje ili pak, limitiraju određene mogućnosti pomenute u propoziciji. Upotrebu ovog tipa kondicionala (7%), uglavnom prati negacija, premda se često može naći uz priloge *solo (samo)* i *almeno (bar)*.

31. A partire da quella sulla Legge di Bilancio: nei piani del governo *non ci sarebbe* "alcuna norma per il prelievo dei conti correnti" (...). (*SkyTg24*, 27. oktobar 2023)
32. Martina, (...), *non avrebbe dovuto partecipare* alla competizione. (*SkyTg24*, 25. oktobar 2023)
33. Secondo il Piano di evacuazione attuale, però, l'area interessata, la cosiddetta zona rossa, *coprirebbe* solo la zona dei Campi Flegrei. (*RaiNews*, 27. septembar 2023)

▪ **Potencijal restrikcije**

Slično prethodno ilustrovanim primerima u italijanskom jeziku i u srpskom nailazimo na odrični oblik potencijala kojim govornik ograničava izvršenje neke

radnje. Primeri potencijala restrikcije su u našem korpusu takođe malobrojni (3%).

34. (...) Stanković to *ne bi uspeo*, jer u izvodu iz predloga za izvršenje nema adrese i broja katastarske parcele. (*Danas*, 30. oktobar 2023)

▪ **Kondicional prekora**

Primeri u kojima se očituje ova funkcija (7%) odnose se na govornikov prekor upućen sagovorniku ili javnosti zbog neispunjenja određenih očekivanja, radnje ili uslova. Karakteristična je upotreba glagola *dovere* kao sredstva deontičke modalnosti koji ukazuje na obavezu⁷.

35. La società italiana appare divisa sull'idea che ogni uomo *dovrebbe sentirsi* in parte responsabile quando viene commesso un femminicidio: il 44% è d'accordo, mentre il 50% è in disaccordo. (*SkyTg24*, 25. septembar 2023)
36. Una donna acculturata come te *dovrebbe saperlo* che si chiama blu estoril, non è blu Cina, non ti si addice, tu sei di un livello superiore. (*Il Mattino*, 20. oktobar 2023)

▪ **Potencijal prekora**

Prekor (5%) iskazan potencijalom upućuje se sagovorniku ili trećem licu, a preklapa se i sa funkcijom učtivosti (37) ili restrikcije (38). Govornik se obraća i kritikuje, ali ne direktno i eksplicitno, već se kritika nameće kroz učtiv savet o tome kako bi trebalo postupiti (37). Dok u drugom primeru nastoji da ukaže i ograniči „greške“ koje su dopustljive igračima po njegovom mišljenju.

37. U pitanju je previše iskusan igrač da *bi se* takve stvari *dešavale* na hroničnom nivou (...). (*Blic*, 30. oktobar 2023)
38. (...) da li će mu pričati o greškama Šabaza i Miloša, koje *ne bi trebalo* njemu da se dešavaju u budućnosti ili će ga stvarno pustiti da igra? (*Blic*, 29. oktobar 2023)

▪ **Kondicional upozorenja**

Kondicional upozorenja (7%) se tiče radnji čije je ostvarenje sasvim izvesno, a koje bi mogle prouzrokovati određene negativne efekte.

---

⁷ Naime, glagol *dovere* odlikuje snažniji sud u odnosu na *potrebbe*, ali i slabiji sud u odnosu na oblik u indikativu *deve* (Pietrandrea 2005: 73).

39. Secondo gli esperti il rischio maggiore è causato dalle nubi di gas e cenere (...) che si *potrebbero generare*, in uno scenario di una possibile eruzione. (*RaiNews*, 27. septembar 2023)
40. Ma gli scenari peggiori *potrebbero interessare* l'intera città di Napoli, ossia circa 3 milioni di abitanti. (*RaiNews*, 27. septembar 2023)
41. I danni provocati *sembrerebbero* ingenti e hanno riguardato materassi e alcune suppellettili. (*RaiNews*, 29. oktobar 2023)

▪ **Potencijal upozorenja**

Potencijalom upozorenja (8%) ističu se određene posledice (ne)činjenja radnje o kojoj se piše ili govori. To bi značilo da se funkcija upozorenja donekle preklapa sa funkcijom intenzifikacije pomoću koje se određeni delovi rečenice posebno ističu. Frekventnost javljanja ove funkcije potencijala u korpusu svodi se na.

42. Iza ove opozicije *bi ostao* samo prah i pepeo. (*Politika*, 30. oktobar 2023)
43. Ne treba olako preći preko vapaja Fiskalnog saveta da *bi* EXPO 2027. *trebalo* realizovati uz visok stepen transparentnosti (...). (*Danas*, 30. oktobar 2023)

▪ **Kondicional intenzifikacije**

Prilikom analize korpusa, primećeno je da su pojedini primeri funkcije kondicionala posebno naglašeni u odnosu na ostale delove propozicije. U tom smislu, izdvojili smo i kondicional intenzifikacije kojim govornik posebno ističe određene segmente svog iskaza, što je dodatno ojačano pridevskom zamenicom *nessuno* (44) i odričnim oblikom (45). Tako upotrebljen kondicional često je nosilac i drugih funkcija, npr. prekora (44) ili restrikcije (45):

44. Danilo Restivo (...) “era un personaggio di cui nessuno *vorrebbe portare* il cognome”. (*SkyTg24*, 26. oktobar 2023)
45. *Non sarebbero state trovate* droghe sulla scena del decesso né si sospetta una rapina finita male. (*Corriere della Sera*, 30. oktobar 2023)

▪ **Potencijal intenzifikacije**

Prema našim saznanjima, o ovoj funkciji potencijala nije opširnije pisano u dosadašnjoj literaturi jer se uglavnom ističu modalne vrednosti potencijala kojima se iskazuje verovatnoća, pretpostavka, sumnja i dr. Međutim, iako se govornik upotrebom potencijala distancira od izrečenog, u određenim primerima posebno

ukazuje na značaj pojedinih delova rečenice, naročito u primerima u kojima se koriste prilozi u funkciji intenzifikacije *nesumnjivo* (46). Funkcija intenzifikacije često se ukršta sa drugim funkcijama potencijala, poput one u primeru (48) u kom je potencijal nosilac funkcije namere (*bi bile*) ili restrikcije (*ne bi se tražile*).

46. Oni *bi* nesumnjivo kvalitetnije od države *upravljali* novim Sajmom i obezbedili punu uposlenost njegovih kapaciteta. (*Danas*, 30. oktobar 2023)
47. Zato što *bi* privatni vlasnici Sajma *preuzeli odgovornost* da ga izgrade po realnoj ceni i kasnije preuzeli rizik njegovog poslovanja. (*Danas*, 30. oktobar 2023)
48. Kada *bi* se svako ubistvo žena počinjeno u intimnom ili porodičnom kontekstu *tretiralo* kao femicid, kazne *bi bile* adekvatne i za ubicu *se ne bi tražile* olakšavajuće okolnosti, što je čest slučaj u pravosudnoj praksi. (*Politika*, 30. oktobar 2023)

▪ **Kondicional optativnosti**

Kondicional optativnosti tiče se govornikovih želja da se neka radnja ostvari i uglavnom se javlja u pogodbenim rečenicama II tipa. Frekventnost javljanja u našem korpusu je 3%. Primeri koji ilustruju ovu funkciju kondicionala su:

49. Hamas *sarebbe* disponibile se vedesse liberate tutte le 36 donne palestinesi detenute. (*RaiNews*, 30. oktobar 2023)
50. Se potessimo vedere in un museo le opere raccolte in questi grandi magazzini, per la gente che capisce poco d'arte *sarebbe* un divertimento. (*Il Sole 24 Ore*, 13. jun 2023)

▪ **Potencijal optativnosti**

I u korpusu na srpskom jeziku izdvojili smo primer potencijala koji se odnosi na funkciju optativnosti. Frekventnost javljanja ove funkcije je 3%, a takođe se javlja u pogodbenim rečenicama.

51. Kada *bi* put ponovo *funkcionisao*, *olakšao bi* život svim ljudima. (*Politika*, 3. oktobar 2023)

▪ **Kondicional učtivosti**

Funkcija učtivosti kondicionala (7%) u italijanskom jeziku često se preklapa sa drugim pragmatičkim funkcijama. Međutim, razlika je u tome što govornik

uglavnom nastoji da bude učtiv kako ne bi prouzrokovao negativan efekat na slušaoca/čitaoca, te tako unosi nijansu obazrivosti u svom obraćanju.

52. *Non dovrei dirlo* io, ma penso di sì. (*Corriere della Sera*, 20. avgust 2023)
53. E nel ringraziarvi *vorrei fare* un augurio a tutti noi (...). (*RaiNews*, 29. oktobar 2023)

▪ **Potencijal učtivosti**

Potencijal učtivosti u našem korpusu na srpskom jeziku frekventniji je (13%) u odnosu na kondicional učtivosti u italijanskom. Nastojeći da bude učtiv, govornik upotrebljava potencijal u svom obraćanju i na taj način nastoji da ne naškodi na bilo koji način sagovorniku ili trećem licu.

54. *Rekao bih* da je opasnija kriza na Kosovu jer ona ima i oružanu stranu. (*Danas*, 1. avgust 2023)
55. Ali mislim da retko gde postoji takva strast prema ovom sportu, kao u Beogradu. Čak ni u Litvaniji, *rekao bih*. (*Blic*, 29. oktobar 2023)
56. Danas je, nažalost, u Srbiji, ali i u većem delu sveta, *rekao bih*, nastavnik gotovo nevidljiv. (*Nova.rs*, 3. jul 2023)

Glagol *reći* upotrebljen u potencijalu u primerima (54, 55, 56) zauzima inicijalni, medijalni i finalni položaj. Tako upotrebljen glagol oličenje je jedne od brojnih pragmatičkih kategorija najčešće definisanih terminom *diskursni markeri*. Pored mnogobrojnih funkcija, diskursni markeri mogu imati različite pragmatičke funkcije u čiji okvir ulazi i kategorija učtivosti.

▪ **Kondicional namere**

Ova funkcija kondicionala često ukazuje na nameru govornika da iskaže svoje mišljenje ili stavove o određenim temama, kao i da konkretizuje njihovu namenu. Frekventnost javljanja se svodi na 3%, ali se i funkcija namere može preklapati sa drugim funkcijama.

57. Tale società *sarebbe dovuta servire* per partecipare a bandi di formazione internazionali ma che io sappia non ha mai gestito progetti. (*Corriere della Sera*, 30. oktobar 2023)
58. Anche la maggioranza degli uomini opta per le prime due azioni (rispettivamente 27 e 24%), con un 15% che *sarebbe* per pene più severe. (*SkyTg24*, 25. septembar 2023)

▪ Potencijal namere

Ovaj tip potencijala u korpusu na srpskom jeziku zauzima (26%), što ovu grupu čini najfrekventnijom. Govornik njome iskazuje nameru koja je doprinela ostvarenju neke radnje u prošlosti ili će doprineti u budućnosti. Ova funkcija potencijala iskazuje nameru govornika da se radnja ostvari, kao u primerima:

59. *Da bi se zaustavilo* globalno zagrevanje, naučnici ističu da je neophodno eliminisati emisije gasova iz fosilnih goriva. (*Danas*, 27. oktobar 2023)
60. *Da bi se u Vojvodini uticalo* na smanjenje migracija sa sela u grad, Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu pomogao je lokalnim samoupravama da poboljšaju ruralnu infrastrukturu. (*Politika*, 27. oktobar 2023)
61. Osuđena jer je primila mito od 2.000 evra kako *bi* namerno *napravila grešku* u prvostepenoj presudi i time omogućila oslobađanje krijumčara ljudi. (*Blic*, 21. oktobar 2023)

5. DISKUSIJA

Predložena taksonomija funkcija kondicionala i potencijala u odabranom korpusu potkrepljena je primerima u oba jezika. U zavisnosti od konteksta i koteksta utvrdili smo postojanje navedenih funkcija: pretpostavke, mogućnosti, ograđivanja, sumnje, restrikcije, prekora, upozorenja, intenzifikacije, optativnosti, učtivosti i namere i time pokazali da se u novinskom korpusu sem funkcija koje dosadašnja literatura predlaže, kroz perspektivu semantike i pragmatike može podupreti gorenavedena taksonomija. Spisak funkcija nije konačan, već utire put daljim istraživanjima ove teme. Dok su primeri s jedne strane oličenje slabe epistemičke modalnosti, s druge strane neumitno pokazuju moguća preplitanja pragmatičkih funkcija u oba jezika. Tako se na primer, funkcija pretpostavke ukršta sa funkcijom mogućnosti (primer 19). Ovaj podatak pokazatelj je da su kondicional u italijanskom i potencijal u srpskom jeziku multifunkcionalni. Uz to, primetna je i upotreba modalnih glagola koji mogu imati različita značenja i funkcije, a mogu oslabiti i dodatno umanjiti govornikovu/piščevu opredeljenost prema propoziciji.

Pored predočenih sličnosti u upotrebi kondicionala i potencijala, treba istaći i zabeležene razlike u njihovoj upotrebi. Italijanski kondicional se u korpusu javlja u sadašnjem i prošlom vremenu, dok se potencijal koristi samo u sadašnjem vremenu. Dalje, u italijanskom jeziku se očituje daleko veća upotreba pogodbenih rečenica u odnosu na srpski jezik. Najveća razlika između primera tiče se

učestalosti javljanja različitih funkcija. Dok je u korpusu na italijanskom jeziku najfrekventniji kondicional pretpostavke (27%), u korpusu na srpskom jeziku je najfrekventniji potencijal sa funkcijom namere (26%). Nakon toga sledi kondicional mogućnosti (17%), a u korpusu na srpskom jeziku na drugom mestu su potencijal mogućnosti (15%) i potencijal ograđivanja (15%). U narednoj tabeli prikazaćemo brojevi odnos upotrebe kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku.

Tabela 1: Frekventnost upotrebe kondicionala i potencijala u korpusu

Funkcija	Italijanski jezik (%)	Srpski jezik (%)
Pretpostavke	27	5
Mogućnosti	17	15
Ograđivanja	13	15
Sumnje	8	2
Restrikcije	7	3
Prekora	7	5
Upozorenja	7	8
Intenzifikacije	3	5
Optativnosti	3	3
Učtivosti	5	13
Namere	3	26

Početni ciljevi i hipoteze rada u našem korpusu su ispunjeni i potvrđeni. Raznoobraznost funkcija kondicionala i potencijala predočena kroz novinski diskurs prisutna je i visokofrekventna u oba jezika. Preklapanje brojnih funkcija u određenim propozicijama pokazuje polifunkcionalnu prirodu ovog načina. Neraskidiva veza između semantike i pragmatike u ovom istraživanju rasvetlila je određene sličnosti i razlike u upotrebi kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku.

6. ZAKLJUČAK

U ovom radu analizirani su različiti primeri upotrebe kondicionala u italijanskom i potencijala u srpskom jeziku kroz korpus sačinjen od novinskih izveštavanja, intervju, vesti i sl. Ciljevi i hipoteze postavljeni na samom početku rada ispunjeni su i potvrđeni detaljnom analizom primera. Što se tiče glavnih ograničenja ovog istraživanja, možemo napomenuti da je analiziran samo novinski diskurs, te da nisu uzeti u obzir drugi tipovi diskursa. Ovo istraživanje fokusiralo se na opšte karakteristike dvaju načina iz ugla semantike i pragmatike koja se

neumitno mogu dalje analizirati i upoređivati. U tom smislu, trebalo bi iz ugla prevođenja ispitati moguće prevodne ekvivalente kondicionala koji se na srpski jezik može prevesti različitim konstrukcijama (prilogom *navodno*, perfektom i sl). Ovo pitanje prevođenja italijanskog kondicionala na srpski jezik predstavlja problem studentima na početnim nivoima učenja jezika, te bi se ovaj fenomen mogao sagledati iz ugla glotodidaktike. Perspektive za buduća istraživanja su brojne, a naš rad predstavlja skroman doprinos kontrastivnim izučavanjima semantičkih i pragmatičkih kategorija u italijanskom i srpskom jeziku.

Jovana Bazić

ITALIAN AND SERBIAN CONDITIONAL FUNCTIONS FROM SEMANTICAL AND PRAGMATICAL POINT OF VIEW

Summary

The paper deals with different functions of conditional in Italian and Serbian language from the semantical and pragmatical point of view. The research is aimed at investigating possible distinctions between two moods. The written corpus examined for this analysis represents the newspaper discourse in two mentioned languages. The first scope of the research is to propose a new taxonomy of possible functions. The second goal of our research is to compare the semantic and pragmatic characteristics of two conditionals. The results shows that the use of conditionals in both languages reveals high-frequency in this type of discourse. As for both languages, there are eleven functions that can also overlap. For example, the function of assumption can overlap with the function of doubt. The overlapping characteristic of these functions is an obvious sign of conditional polyfunctionality in Italian and Serbian language. Besides the fact that one type of discourse is used in our research, this study has a lot of perspectives for future studies.

Key words: conditional, Italian language, Serbian language, contrastive approach, semantics, pragmatics

KORPUS

<https://www.ilsole24ore.com/>

<https://tg24.sky.it/>

<https://www.corriere.it/>

<https://www.repubblica.it/>

<https://www.rainews.it/>

<https://www.ilmattino.it/>

<https://www.politika.rs/>

<https://www.danas.rs/>

<https://nova.rs/>

<https://www.blic.rs/>

LITERATURA

- Greco, P. (2020). On the political use of the reportative conditional in Italian newspaper. *Anuari de Filologia. Estudis de Linguística*, 10, 105–121.
- Kovačević, M. (2020). Vremenska upotreba modalnih glagolskih oblika. U: Kovačević, M. i Petković, J. (ured.). (2020). *Srpski jezik, književnost, umetnost*. Kragujevac: Filum. 17–34.
- Mazzoleni, M. (1994). The pragmantax of some Italian conditionals. *Journal of Pragmatics*, 21, 123-140.
- Miecznikowski, J. (2006). I verbi modali volere, potere e dovere come attivatori presupposizionali. U: Cresti, E. (ured.) (2006). *Prospettive nello studio del lessico italiano*, Atti SILFI Firenze, FUP: Vol II, 351-359.
- Moderc, S. (2023). *Gramatika italijanskog jezika. Morfologija sa elementima sintakse*. Beograd: Luna crescens.
- Mrazović, P. i Vukadinović, Z. (2009). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Sremski Karlovci, Novi Sad. Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Pietrandrea, P. (2005). *Epistemic Modality, Functional Properties and the Italian System*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Piper, P. i Klajn, I. (2013). *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matica srpska.
- Mazzoleni M. (2001). Le frasi concessive. In L. Renzi, G. Salvi, A. Cardinaletti (a cura di), *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: Il Mulino, Vol. II, 784-817.
- Serianni, L. (2000). *Grammatica, Sintassi. Dubbi*. Milano: Garzanti.
- Stanojčić, Ž. i Popović, Lj. (1992). *Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Tanasić (2005). Sintaksa glagola. U P. Piper i dr. (ured.), *Sintaksa savremenog srpskog jezika*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Novi Sad: Matica srpska, Vol. I, 345-470.
- Terić, G. (2009). *Sintaksa italijanskog jezika*. Beograd: Filološki fakultet.
- Trbojević Milošević, I. (2004). *Modalnost, sud, iskaz*. Beograd: Filološki fakultet.